

Závěrečná zpráva projektu specifického výzkumu- zakázka č. 2105

Název projektu:

Ochratoxin A v kávě.

Studium přechodového faktoru ochratoxinu A (OTA) ze zrnkové mleté kávy do nápoje

Specifikace řešitelského týmu:

Odpovědný řešitel: **doc. RNDr. František Malíř, Ph.D.**

Studenti magisterského studia na PřF UHK:

Bc. Jakub Toman

Bc. Marketa Dvořáčková (případný zástup za Bc. Jakuba Tomana)

Další výzkumní spolupracovníci:

doc. MVDr. Vladimír Ostrý, CSc., vedoucí Národního referenčního centra pro mikroskopické houby a jejich toxiny, Státní zdravotní ústav v Praze, Centrum zdraví, výživy a potravin v Brně, Palackého 3a, 612 42 Brno

Ing. Tomáš Roubal, vedoucí Národní referenční laboratoře pro biomarkery mykotoxinů a mykotoxiny v potravinách, Zdravotní ústav se sídlem v Hradci Králové, Centrum hygienických laboratoří, Nezvalova 958, 500 02 Hradec Králové

Celková částka přidělené dotace: 169 100,- Kč

Stručný popis postupu při řešení projektu:

Mykotoxin ochratoxin A (OTA) je jedním ze zemědělsky a toxikologicky nejzávažnějších mykotoxinů. OTA patří mezi mykotoxiny s významnými nefrotoxickými, hepatotoxickými, imunosupresivními, dále embryotoxickými, teratogenními, genotoxickými a karcinogenními, účinky dle IARC WHO, skupina 2B- možný lidský karcinogen. Do organismu člověka se dostává především tzv. dietární expozicí- a to potravinami a surovinami rostlinného původu, jako jsou výrobky z obilí, dále kávou, kakaem, čokoládou, kořením, rozinkami, grepovou šťávou, vínem, pivem, lékořicí aj. Proto je obsah OTA v potravinách legislativně regulován – a to Nařízeními Komise č. 1881/2006 ES, č. 105/2010 ES a č. č. 594/2012. Káva je pokládána za jeden z hlavních zdrojů denního příjmu OTA – a to až v rozsahu 1-10 %. Cílem práce bylo proto *stanovení OTA v kávě* a dále *experimentální zjištění, jaké množství OTA přejde z kávy do vlastního nápoje*, tj. zjištění přechodového faktoru- u různých typů nápojů. Vyšetření vzorků kávy a nápojů z kávy na obsah OTA bylo provedeno na HPLC Spectra System s vysoce citlivým fluorescenčním detektorem Jasco (model 920 FP) po vyčištění a zkoncentrování na imunoafinitních kolonkách – a to standardním operačním postupem, metodou akreditovanou u ČIA pod názvem: „Stanovení ochratoxinu A metodou HPLC-FLD“ v Národní referenční laboratoři pro biomarkery mykotoxinů a mykotoxiny v potravinách, při ZÚ v Hradci Králové. Pozn.: ZÚ je akreditován u Českého institutu pro akreditaci (ČIA) pod č. 1388.

Pro tuto práci byli studenti řádně poučeni v souladu s platnými zásadami bezpečnosti práce a vnitřními předpisy národní referenční laboratoře (NRL), jak s těmito vzorky pracovat, ale nakonec zástup za studenta Bc. J. Tomana nebyl nutný. Student se naučil, jak zacházet a bezpečně pracovat s těmito materiály a vypomohl pracovníkům NRL s časově náročnými separacemi ochratoxinu A

z kávy a nápojů a konečně se také prakticky naučil, jak OTA stanovit vysokoúčinnou kapalinovou chromatografií. Postup práce:

Časový harmonogram analýz OTA v kávě a nápojích, uvedený v návrhu projektu byl dodržen.

1. Nejprve bylo změřeno pH vody před přípravou kávy a dále pH uvařené vody a pH připravené kávy.
2. Na obsah OTA byly vyšetřeny 2 typy vzorků kávy- a to před započítím analýz nápojů:
  - a) **první typ** byla mletá zrnková káva **přírodně kontaminovaná** OTA o koncentraci 0,92 µg/kg;
  - b) **druhý typ** byla mletá zrnková káva **uměle kontaminovaná** OTA, teoreticky na úrovni maximálního limitu (dle Nařízení EK č. 1881/2006) – a to 5 µg/kg - s cílem ověřit reálnou koncentraci vzorků u obou typů.
3. Pro výpočet přechodového faktoru byly využity oba 2 typy vzorků a základní statistické vyhodnocení bylo připraveno v četnosti z jednoho druhu mleté zrnkové kávy - vždy pouze 6 modelových nápojů místo původně předpokládaných 10 (6 je pro statistické hodnocení dostatečné a navíc došlo k rozšíření vyšetření – byly analyzovány 2 typy kávy, oproti původně uvažovanému 1 typu).

Ze vzorku kávy (z každého ze 2 typů) byly připraveny modelové nápoje, vždy 6 x:

4. **Modelový nápoj č. 1 (v ČR nejčastěji konzumovaný – jako tzv.,turek“- nepravý)**

7 g mleté pražené zrnkové kávy bylo přelito 100 ml vařící pitné vody. Kávu jsme nechali 5 min vyluhovat a následně ochladili. V nápoji (kávě) byl analyzován OTA a zjišťován přechod z kávy do nápoje v %.

Typ 1: 66,1 %

Typ 2: 63,2 %

Závěr: Modelový nápoj č. 1 - čím déle se nechá voda pohromadě s kávou- tím je větší koncentrace OTA.

5. **Modelový nápoj č. 2**

Pravá turecká káva: 7 g mleté pražené zrnkové kávy bylo přelito 100 ml vody studené vody a svařeno a v džezvě celkem 3 x po sobě postupně zpěněno-svařeno.

Typ 1: 52,2 %

Typ 2: 53,2 %

Závěr: Modelový nápoj č. 2 – čím déle se nechá voda pohromadě s kávou- tím je větší koncentrace OTA. OTA je však částečně degradovatelný za normálních – běžných podmínek vaření. V porovnání s nápojem č.1 jsou tyto koncentrace nižší.

Tab.1 - Další modelové nápoje s využitím presovače – tzv. Espresso- č.3, Ristretto-č.4, Lungo-č.5, Doppio-č.6, Americano- č.7.

Název	Množství kávy	Množství vody	výsledky t.1	výsledky t.2
3. Espresso	7 g	20 - 30 ml	32,2 %	32,4 %
4. Ristretto	7 g	max. 20 ml	22,3 %	24,5 %
5. Lungo	7 g	max. 80 ml	54,5 %	53,4 %
6. Doppio	14 g	50 ml	30,1 %	30,2 %
7. Americano	7 g	espresso 40 - 80 ml + voda 20-60 ml	50,8 %	49,8 %

Závěr: Na presovači připravená káva - čím menší objem vody a káva prosáta pod tlakem, tím nižší přechod OTA.

Splnění kontrolovaných výsledků řešení

Analýzy vzorků byly teprve dokončeny do 5. listopadu 2013.

Tab.2 Sumář výstupů řešení projektu

Typ výstupu	Plán	Skutečnost	Poznámka
Počet dizertačních prací	0	0	
Počet diplomových prací (NMgr.)	1	1	v r. 2014
Jimp - výstup v impaktovaném časopisu	1 (možná 2)	0	zrealizováno do konce r. 2014
Jneimp – výstup v databázích Scopus a WOS	0	0	
Jrec-výstup v recenzovaném časopisu	1	0	preference v Jimp
B – odborná kniha	0	0	
C – kapitola v odborné knize	0	0	
D – článek ve sborníku (s ISBN)	(nebo 1)	0	konference Mykotoxiny-2014
F – užitečný vzor aj.	0	0	
Poster na zahraniční akci	1	1	na Mycotoxin Workshop Gottingen, 2014
Počet výsledků celkem	4	0	

*Výsledky získané v rámci řešení tohoto projektu budou moci být realizovány až v průběhu roku 2014, podobně jako to bylo u předchozího projektu, kdy byly publikovány 2 impaktované publikace.

Podrobné zdůvodnění výdajů a doložení dodatečných žádostí o změnu rozpočtu:

- osobní náklady** – 0: nebyly požadovány položka nebyla měněna;
- stipendium**- bylo navrženo a vyplaceno ve výši 3 500,- Kč – a to v souladu s návrhem SV č.2105 – studentovi Bc. Jakubu Tomanovi, IČ 24 612, obor studia Systematická biologie a ekologie, PřF- UHK;
- materiálové náklady**-zahrnují kolonu chromatografickou 1 x, typ Phenomenex Kinetex 2.6 um, C18, 100A, dále skleněnou silnostěnnou odsávací aparaturu ke kompletaci prosávacího zařízení (22 321,- Kč), dále osobní ochranné pomůcky (2013,- Kč) a kancelářské potřeby (6 842,- Kč).
- další náklady- z SV příspěvek na investici : 50 000,- Kč (odstředivku s výkyvným 4-místným rotorem a 4 závěsnými kyvetami DPH)
- výdaje (náklady) na služby** - za provedení komplexních analýz ochratoxinu A v kávě a nápojích z kávy - v úhrnné ceně včetně DPH ve výši 84 700,- Kč na akreditovaném pracovišti ZÚ HK (pozn.: tato cena v porovnání s celkovou běžně uctovanou cenou 169 400,- Kč za uvedený počet vzorků je poloviční, tj. 50 %).
- doplňkové (režijní) náklady** nebo výdaje v souladu s příslušným řídicím aktem UHK: 0
- cestovné** a jeho stručné zdůvodnění: Požadováno cestovné na mezinárodní seminář Mykotoxiny v Bratislavě ve výši 3 500,- Kč. Na základě e-mailu z 27.9.2013, že seminář odpadá, byl požádán dopisem dne 30.10. 2013 pan docent Tůma, proděkan

PřF pro vědeckou činnost, o povolení změny ve struktuře rozpočtu SV- a to s cílem uvedenou částku vyčerpat na zakoupení kancelářského materiálu.

Výsledek čerpání finančních prostředků uveďte v jednotné přehledné tabulce 3.

Tab. 3 Čerpání finančních prostředků v Kč

Položka	Plán	Žádost o změnu rozpočtu	Skutečnost
Počet členů řešitelského týmu čerpajících mzdové prostředky	0		0
Počet studentů čerpajících mzdové prostředky	1		1
Stipendia	3 500,- Kč		3 500,-Kč
Odměny a DPP, DPČ	0		0
Zákonné zdravotní a sociální pojištění	0		0
Celkem osobní náklady	3 500,- Kč		3 500,- Kč
Spotřeba materiálu celkem	23 879,10 Kč		31 176,- Kč
Drobný hmotný majetek	21 729,10 Kč		22 321,- Kč
Služby celkem	84 700,-Kč		84 700,-Kč
Cestovné celkem	3 500,- Kč	(e-mail z 27.9.2013)- 30.10.2013 – žádost o kancelářské potřeby	0,-Kč
Náklady (ca.)	119 100,- Kč		119 376,-Kč
Investice (příspěvek)	50 000,- Kč		50 000,-Kč
Celkové náklady	169 100,- Kč		169 376,-Kč

Závěr: Z tabulky je zřejmé překročení celkových plánovaných finančních prostředků o 276,- Kč..

Přílohy : a) Kopie publikačních výstupů (zatím pouze za minulý projekt č. 2119/2012)-
2.impaktované výstupy – doloženo publikacemi

Pozn.: vzhledem k termínu dokončení projektu a získání výsledků, bude projekt SV č. 2105 opět publikován až v průběhu roku 2014.

b) Výpis z OBD- výsledky publikační činnosti (podpořené minulým projektem SV 2119).

c) Výsledovka z ekonomického informačního systému MAGION- vyučtování dotace.